

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud v senátě složeném z předsedy Jiřího Zemánka, soudce Ludvíka Davida a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení o ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. L. H.**, zastoupeného JUDr. Ivetou Greckou, advokátkou se sídlem Praha 4, U Chmelnice 2/745, směřující proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, rozsudkem Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, rozsudek Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, se zrušují.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel obrací na Ústavní soud s návrhem na zrušení v záhlaví označených rozhodnutí. I přesto, že stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně neuvádí konkrétní základní lidská práva, která byla uvedeným rozhodnutím dotčena, z textu ústavní stížnosti lze dovodit, že se jedná o právo na spravedlivý proces.

2. Podstatou řízení před obecnými soudy byla žaloba stěžovatele, kterou se domáhal zaplacení částek z titulu náhrady škody na zdraví, a to konkrétně částky 242 400,- Kč (náhrada bolestného), 882 000,- Kč (náhrada za ztížení společenského uplatnění), 1 370 292,- Kč (náhrada za ztrátu na výdělku) a pravidelné měsíční částky 9 000,- Kč.

3. Okresní soud ve Zlíně rozsudkem ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, žalobu stěžovatele zamítl, když dospěl k závěru, že všechny uplatněné nároky, které jsou samostatnými dílčími nároky, jsou promlčeny marným uplynutím dvouleté subjektivní promlčecí doby podle § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). V souladu s judikaturou Nejvyššího soudu konstatoval, že jednotlivé složky práva na náhradu škody vznikají samostatně a samostatně se také promlčují. Pokud jde o nárok na bolestné, je rozhodné, kdy došlo k ukončení léčebného procesu a jeho stabilizaci. V případě cévní mozkové příhody tyto skutečnosti soud prvního stupně zjistil z lékařské zprávy MUDr. J. H., praktického lékaře žalobce, jakož i ze znaleckého posudku doc. MUDr. J. A. Tichého, CSc., který předložil sám žalobce. Soud prvního stupně dospěl ke zjištění, že zdravotní stav žalobce byl stabilizován nejpozději k 31. 12. 2003 (vycházejí ze závěrů pro žalobce nejpříznivějších). Proto subjektivní promlčecí doba uplynula nejpozději k 31. 12. 2005. Pokud jde o thyreotoxikózu, soud prvního stupně stabilizaci zdravotního stavu zjistil z vyjádření MUDr. J. H., MUDr. J. S. a rovněž ze znaleckého posudku doc. Tichého, když vyšel opět z nejzazšího data vyléčení, resp. ustálení ještě poškozeného zdravotního stavu, tj. dne 23. 11. 2005, když nárok byl i v tomto případě promlčen dne 23. 11. 2007. Pokud jde o nárok za ztížení společenského uplatnění, soud prvního stupně váže vědomost poškozeného o této škodě na dobu, kdy lze objektivně provést bodové ohodnocení ztížení jeho společenského uplatnění. Vycházejí z judikatury Nejvyššího soudu uvedl, že posouzení ustálení zdravotního stavu poškozeného je závislé na vyjádření lékaře. Proto vyšel z lékařské zprávy praktického lékaře MUDr. H., podle které zdravotní stav poškozeného je dlouhodobě stabilizován od prosince 2003. Nejpozději k 31. 12. 2005 tak uplynula subjektivní promlčecí doba. V případě nároku za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti soud prvního stupně opět s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu konstatoval, že o výši škody spočívající ve ztrátě na výdělků po dobu pracovní neschopnosti se poškozený dozví zpravidla v okamžiku, kdy mu byla vyplacena poslední dávka nemocenského a kdy může ztrátu na výdělků blíže specifikovat. Subjektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti začíná běžet zásadně od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o výdělků dosahovaném před poškozením a po poškození, popř. kdy bylo vydáno rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu a poškozený se o něm dozvěděl. Tento nárok se promlčuje jako celek (charakter opětujícího se plnění). Soud prvního stupně po zjištění, že žalobci byl přiznán plný invalidní důchod rozhodnutím ze dne 6. 11. 2002 (rozhodnutí obsahuje oznámení o doplatku důchodu za konkrétní období ze dne 6. 12. 2002 a o výplatě důchodu bezhotovostním převodem dne 24. 12. 2002), dospěl k závěru, že subjektivní promlčecí doba by uplynula nejpozději k 31. 12. 2004. Žaloba stěžovatele byla podána až dne 2. 7. 2010, když žalovaná strana vznesla námitku promlčení, proto všechny v žalobě uplatněné nároky jsou promlčené.

4. K odvolání stěžovatele rozhodl Krajský soud v Brně - pobočka ve Zlíně rozsudkem ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a to tak, že rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, když se ztotožnil s jeho skutkovými závěry ohledně počátku běhu promlčecí doby k uplatnění jednotlivých nároků, které vyplývají z lékařských zpráv a znaleckého posudku.

5. Nejvyšší soud rozhodl o podaném dovolání usnesením ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, tak, že je jako nepřípustné odmítl, neboť neshledal zásadní právní význam napadeného rozhodnutí.

6. Proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, jakož i proti rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, podává stěžovatel ústavní stížnost. I přesto, že poslední dvě zmíněná rozhodnutí nebyla v petitu ústavní stížnosti výslovně uvedena, z textu stížnosti je zřejmé, že stěžovatel brojí proti všem uvedeným rozhodnutím.

II.

Námítky obsažené v ústavní stížnosti

7. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že odvolací a dovolací soud nepostupovaly správně, pokud jde o určení počátku běhu promlčecí doby u náhrady škody na zdraví. Poukazuje na to, že pro posouzení promlčení nároku na náhradu za bolest je ve všech případech rozhodné, kdy došlo k ukončení jeho léčebného procesu a jeho stabilizaci. V případě náhrady za ztížení společenského uplatnění se o této škodě poškozený dozví v době, kdy lze objektivně provést bodové ohodnocení tohoto stavu. Ustálení zdravotního stavu závisí pak na vyjádření lékaře.

8. Podle stěžovatele se odvolací soud dostatečně nevypořádal s otázkou zdravotního stavu stěžovatele, tedy zda je jeho zdravotní stav stabilizovaný a ustálený, resp. zda byl stabilizovaný v okamžiku, od kterého vedlejší účastník (žalovaný) počítá lhůtu, když vznesl námitku promlčení. Ustálení a hodnocení zdravotního stavu je třeba podle stěžovatele hodnotit komplexně, nikoliv zvlášť pro jednotlivé lékařské obory, na které se lékařská věda formálně dělí.

III.

Vyjádření účastníků řízení

9. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení a vedlejší účastníky k vyjádření.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření ze dne 12. 5. 2014 poukazuje na to, že soud prvního stupně, jakož i odvolací soud, při svém rozhodnutí vyšly z lékařských zpráv a znaleckého posudku. Počátek běhu promlčecí lhůty byl stanoven pro stěžovatele nejvýhodněji. Odvolací soud správně a v souladu s dosavadní rozhodovací praxí rozlišil jednotlivé žalované nároky na náhradu škody na zdraví. Rozhodující bylo, že šlo o skutkové závěry ohledně data ustálení zdravotního stavu, dovolání proto nemohlo být přípustné dle § 241a odst. 3 a § 237 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění do 31. 12. 2012 (dále jen „občanský soudní řád“). V úvahu přicházel pouze důvod přípustnosti dle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, který však nebyl shledán.

11. Krajský soud v Brně - pobočka ve Zlíně ve vyjádření ze dne 4. 12. 2015 odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, přičemž považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

12. Rovněž Okresní soud ve Zlíně zaslal Ústavnímu soudu stručné vyjádření ze dne 26. 11. 2015, v němž plně odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí.

13. Vedlejší účastník - Krajská nemocnice Tomáše Bati, a. s., ve vyjádření ze dne 3. 12. 2015 k otázce ustálení a stabilizace zdravotního stavu v souvislosti s počátkem běhu promlčecí doby uvedl, že se ztotožňuje s konzistentním názorem obecných soudů, že u jednotlivých nároků náhrady škody na zdraví běží promlčecí doba samostatně a odvíjí se od prokazatelné vědomosti poškozeného o tom, že na jeho úkor došlo ke škodě a kdo za ni odpovídá. Obecné soudy při stanovení okamžiku, kdy došlo k ukončení léčebného procesu a jeho stabilizaci vycházely z celé řady listinných důkazů (lékařská zpráva praktického lékaře MUDr. H., znalecký posudek doc. Tichého). Pokud stěžovatel namítal, že se mu vedlejší účastník snažil zatajit vážnost jeho zdravotního stavu, o kterém se dozvěděl až při rehabilitacích od své známé, vedlejší účastník k tomu uvádí, že rehabilitace probíhaly v období od 21. 11. 2001, dále od 2. 1. 2002 a dále od 30. 10. 2002 do 10. 12. 2002. Z toho dovozuje, že se stěžovatel dozvěděl o vzniklé újmě nejpozději do konce roku 2002. O seznámení stěžovatele s vážností zdravotního stavu svědčí i přiznání plného invalidního důchodu, zvýšeného o tzv. bezmocnost. Vedlejší účastník rovněž přisvědčil argumentaci obecných soudů, že na skutečnosti, že se zdravotní stav stěžovatele po škodné události stabilizoval, nemůže nic změnit ani fakt, že se u něj v průběhu dalšího období průběžně objevují různá onemocnění (např. srdeční arytmie, nespavost, atd.). Obecné soudy tak podle vedlejšího účastníka postupovaly v souladu se zásadou procesní ekonomie (hospodárnosti řízení), pokud se nejprve zabývaly otázkou možného promlčení jednotlivých nároků, aniž by prováděly další dokazování, prokazující splnění jednotlivých zákonných podmínek odpovědnosti za škodu na zdraví. Vedlejší účastník závěrem navrhuje, aby ústavní stížnost byla jako nedůvodná zamítnuta.

14. Vyjádření účastníků řízení byla zaslána k replice stěžovateli, který se však v poskytnuté lhůtě nevyjádřil.

IV.

Právní posouzení Ústavním soudem

15. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, přezkoumal napadená rozhodnutí, včetně spisu nalézacího soudu sp. zn. 4 C 12/2011, který si za tím účelem vyžádal, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud, jak již mnohokrát v rozsáhlé rozhodovací praxi konstatoval, není součástí soustavy obecných soudů, a proto není povolán k přezkumu jejich rozhodnutí jako orgán další instance.

17. Článek 83 Ústavy České republiky stanoví, že Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [viz též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Samotný postup v řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad práva, jakož i jeho aplikace, náleží obecným soudům, které jsou součástí soudní soustavy podle čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky. Zásah Ústavního soudu je namístě v případech těch nejzávažnějších pochybení představujících porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, zejména pokud by závěry obecných soudů byly hrubě nepřiléhavé a vykazovaly znaky libovůle. Právě takové nedostatky Ústavní soud v posuzované věci shledal.

18. Ústavní soud opakovaně judikuje, že právo na spravedlivý proces zahrnuje i povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co

účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci. Pokud obecné soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, má to za následek vadu řízení, promítající se jako zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a do práva na soudní ochranu podle čl. 90 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny (viz nález sp. zn. I. ÚS 593/04). Obecné soudy tak mají povinnost vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci (sp. zn. IV. ÚS 563/03, I. ÚS 301/02, I. ÚS 593/04). Skutečnost, že se obecný soud nijak nevypořádal s námitkou účastníka řízení, resp. se s ní nevypořádal dostatečným způsobem, a tato námitka má vztah k projednávané věci, způsobuje nepřezkoumatelnost takového rozhodnutí a tím i jeho protiústavnost. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování a představoval by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy (srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03, N 15/32 SbNU str. 131, sp. zn. I. ÚS 639/03, N 102/34 SbNU str. 79, či sp. zn. I. ÚS 74/06, N 175/43 SbNU str. 17).

19. Stěžovatel se žalobou domáhal náhrady škody na zdraví spočívající v bolestném, ztížení společenského uplatnění, náhrady za ztrátu na výdělku a pravidelné opakující se měsíční částky. Vedlejší účastník v průběhu řízení vnesl námitku promlčení, což bylo předmětem posouzení ze strany obecných soudů. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že všechny požadované složky náhrady škody na zdraví jsou promlčeny – blíže k jeho argumentaci viz bod 3 narativní části tohoto nálezu. Závěry soudu prvního stupně byly následně potvrzeny jako správné odvolacím soudem.

20. Ústavní soud dospěl k závěru, že výklad ustanovení § 106 odst. 1 občanského zákoníku, jak jej v dané věci provedly obecné soudy, není ústavně konformní, neboť nerespektuje základní smysl tohoto ustanovení, kterým je (aplikujíce uvedené na nároky vzniklé ze škody na zdraví) především účinná ochrana poškozeného. Nárok na náhradu škody na zdraví totiž odráží určitý specifický charakter této újmy, neboť škodlivý následek se může projevit i po delším časovém odstupu.

21. Ústavní soud již v nálezu ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 2253/13 (s odkazem na nález ze dne 9. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 2379/08), konstatoval, že „zdraví je součástí fyzické integrity člověka a jako takové je chráněno čl. 7 odst. 1 Listiny, chránícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, resp. čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, chránícím soukromý život, protože soukromý život v pojetí Evropského soudu pro lidská práva zahrnuje fyzickou a duševní integritu. Ustanovení čl. 7 Listiny je rozvinutím ustanovení o právu na život (čl. 6 Listiny), se zřejmým důrazem na to, zajistit ochranu člověka v běhu jeho života i po fyzické stránce. U práva na nedotknutelnost osoby a soukromí se tedy jedná o právo bezprostřední a působící přímo napříč celým právním řádem. Pokud soudy odepřou stěžovateli právo na soudní ochranu práva na zdraví bez ústavně akceptovatelného důvodu, poruší tím základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 Listiny. Lze též poukázat na usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2010 sp. zn. III. ÚS 1472/10, s odkazem na citovaný nález (sp. zn. II. ÚS 2379/08), že ochrana zdraví - coby právo na tělesnou integritu - je podřaditelná pod čl. 7 odst. 1 Listiny, což mu dává další rozměr mimo oblast sociálních práv.“

22. Pokud jde o promlčení nároku na náhradu škody, ustanovení § 106 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá (subjektivní promlčecí lhůta).

23. Jednou z podmínek úspěšného uplatnění nároku na náhradu škody na zdraví je předpoklad, že došlo ze strany zdravotnického zařízení k porušení právní povinnosti, resp. k tomu, že zdravotnický pracovník porušil svou povinnost poskytovat zdravotní péči ve smyslu *de lege artis medicinae*. Dále musí být prokázána existence škodlivého následku na straně poškozeného pacienta a existence kauzálního nexu mezi protiprávním jednáním a vzniklým škodlivým následkem. Již z toho plyne logický předpoklad, že slovní spojení „vědomost o vzniklé škodě“ nezahrnuje vždy jen informaci o ustáleném zdravotním stavu, resp. jeho stabilizaci, jak se v nyní posuzované věci příliš restriktivně vyjádřily obecné soudy, ale obsahuje též všechny další předpoklady pro možnost uplatnění nároku v občanském soudním řízení. Bez těchto dílčích vědomostí by totiž v této věci poškozený vůbec nemohl nárok v soudním řízení uplatnit. Situace je zde odlišná od případů, kdy je příčina poškození zdraví známa poškozenému bezprostředně, jako je tomu často například u následků dopravních nehod.

24. Stěžovatel již v žalobě ze dne 30. 6. 2010 (ale též např. i v odvolání ze dne 30. 5. 2012, č. 1. 184 nalézacího spisu) poukazoval na skutečnost, že se o nesprávném lékařském postupu, který měl vést k poškození jeho zdraví, dozvěděl až ze znaleckého posudku doc. J. A. Tichého ze dne 28. 4. 2009, který si za tímto účelem sám opatřil.

25. Těmito tvrzenými skutečnostmi (tj. subjektivní vědomostí poškozeného o způsobené škodě v kontextu lékařského postupu *lege / non lege artis*) se však obecné soudy nikterak nezabývaly a zcela je při určení počátku běhu promlčecí doby pomíjely.

26. Pro určení počátku běhu promlčecí doby ve věci stěžovatele je tedy zcela zásadní, aby obecné soudy řádně posoudily, zda a kdy se skutečně stěžovatel dozvěděl o tom, že mu mohla být postupem zdravotnického zařízení způsobena újma na zdraví, když za tímto účelem stěžovatel předkládá svá tvrzení (viz znalecký posudek doc. MUDr. J. A. Tichého, CSc., ze dne 28. 4. 2009).

27. Obecné soudy při rozhodování o počátku běhu promlčecí doby zatížily rozhodnutí vadou, zakládající porušení základních práv stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

28. Ústavní soud nepředjímá, k jakým skutkovým zjištěním obecné soudy v novém řízení dospějí. Konstatuje však, že skutková zjištění, jakož i právní úvahy obecných soudů obsažené v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích jsou neúplné, příliš formalistické, a proto v rozporu s principy spravedlnosti.

V. Závěr

29. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, č. j. 25 Cdo 694/2013-237, rozsudek Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 10. 10. 2012, č. j. 59 Co 252/2012-211, a rozsudek Okresního soudu ve

Zlíně ze dne 21. 2. 2012, č. j. 44 C 29/2010-169, podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 28. ledna 2016

Jiří Zemánek
předseda II. senátu Ústavního soudu